

CALEA RAHOVEI 3 ȘI 5 DE LA HANUL GOLESCU LA PASAJUL COMERCIAL NIRESCHER

dr. Lelia Zamani

La câteva sute de metri distanță de Piața Unirii, în dreapta aleii ce conduce spre Piața Constituției, un gang îngust deschide calea spre strada Sfinții Apostoli. Pe locul blocului prin care trece acest gang s-a aflat unul dintre cele mai importante și mai spațioase hanuri bucureștene ce purta numele marelui ban Radu Golescu (1746-1818), care îl construise pe la începutul secolului al XIX-lea.

Hanul Golescu, numit mai târziu și Hanul Garni, a fost o clădire mare, cu etaj, având numeroase prăvălii și camere de locuit și se afla în vecinătatea vechii case a boierilor Golești din mahalaua cu același nume. Acolo își mai ridicaseră case și alți boieri de viță aleasă: Știrbeii, Crețuleștii, Manu, Fălcoienii, Cernovodeni. Hanul era situat pe Calea Rahovei, în apropiere de biserica Sfântul Nicolae din Prund, în spatele fostului Spital Brâncovenesc, pe locul unde a fost apoi Pasajul comercial Nirescher.

Marele ban Radu Golescu a avut trei fii: Nicolae (zis Nae), Gheorghe (cunoscut mai mult sub numele de Iordache) și Constantin, rămas în literatură sub numele de Dinicu. Dintre cei trei, cel care a moștenit hanul a fost Iordache Golescu.

Despre han nu se știe prea multe în ceea ce privește activitatea comercială de atunci, dar câteva știri tot au ajuns până la noi. Astfel, în vremea ciumei și holerei din 1831, în acest han a fost cantonat cel dintâi regiment de infanterie al Armatei Române. Iordache Golescu, împovărat de o familie numeroasă, având mereu nevoie de bani, se împrumuta adesea de la serdarul Nicolae Nica. Neputând plăti la timp și suma împrumutată și dobânda, a fost nevoit să vândă hanul. În februarie 1833 Iordache Golescu a cerut Marii Logofeții a Dreptății să scoată hanul, parter și etaj, care se compunea din două corpuri distincte, la mezat. O parte a hanului a fost adjudecată serdarului Nicolae Nica, care a oferit cel mai mare preț. În ianuarie 1835, tot prin licitație, cumpără și cealaltă parte din han. Astfel, tot hanul ajunge în stăpânirea serdarului Nicolae Nica. În 1840 este pusă, de către primăria orașului, pază de noapte la han, iar la 1843 se anunță că, de la Sfântul Gheorghe (23 aprilie), prăvăliile și încăperile din han sunt de închiriat¹.

Medicul militar german Wilhelm Derblich, venit la noi în anul 1857, considera

1. George Potra, *Istoricul hanurilor bucureștene*, Editura Științifică Și Enciclopedică, București, 1985, p. 128.
www.muzeulbucurestiiului.ro / www.cimec.ro

că Bucureștii aveau, pe atunci, nouă hanuri din cele mai importante, iar al doilea pe listă, după Hanul lui Manuc, era Hanul Golescu. Și în acest han, la fel ca în toate hanurile bucureștene „sunt multe magazine boltite pentru adăpostirea depozitelor de mărfuri și o serie de camere ... închiriate de obicei pe o săptămână sau o lună. Hanul poate fi luat drept un bazar oriental atât de piestriț și de vioi este comerțul în el”². Călătorul german scrie că în Hanul Golescu erau „50 de prăvălioare care reprezentau toate ramurile posibile de industrie și comerț”³. Acolo halvagii își aveau negoțul lângă giuvaergii; „în o *chambre garnie* e atelierul de croitor, în camera învecinată este un comerț de jocuri foarte căutat și în vreme ce o modistă vacantă subînchiriază paturile sale guvernanelor fără post, un măcelar dă adăpost ospitalier în camerele sale unei întreprinderi de curățat haine lustruite”⁴. De asemenea, existau tutungerii, cârciumi de vin și de vinars precum și cafenele⁵. Hanul, considerat și mai târziu o clădire mare, cu multe prăvălii la parter avea, pe lângă o serie de cârciumi, și o bragagerie. De la acea bragagerie, povestea colonelul Popescu Lumină că, adesea, copil fiind și venind de la școală, cumpăra bigi-bigi. Tot de acolo, dimineața în zori, plecau vânzătorii cu salep de vânzare, răspândindu-se în mahalalele dimprejurul hanului, și strigându-și marfa cât îi țineau puterile⁶. Într-una din prăvăliile hanului era și anticariatul lui H. Stainberg, care mai târziu și-a făcut și tipografie. Fiul acestuia ajuns mare editor și tipograf a tipărit, pe lângă o serie de alte cărți, și manuale școlare⁷.

După moartea serdarului Nicolae Nica, hanul a rămas în grija copiilor lui, încăperile și prăvăliile fiind împărțite între aceștia. La 1851 a fost făcută o nouă licitație pentru o parte din han, licitație pe care a câștigat-o Frederich Bossel. Acesta însă nu se instăpânește aici, ci o vinde imediat lui Johann Kloss. De altfel, cu toate că părea destul de suspectă întreaga tranzacție, era perfect legal dreptul acestuia de a vinde partea de han chiar îndată după ce o câștigase la licitație, motivele pentru care „făcut acest lucru, documentele din arhive nedeazăluindu-le.

Johann Kloss avea două fete: Janetta și Teofile. Janetta Kloss s-a căsătorit cu farmacistul Johann Nirescher, care a început să cumpere părți din han aparținând încă fraților moștenitori Nica. Cealaltă soră se pare că face la fel, așa încât după moartea farmacistului, cele două surori stăpâneau în mod egal hanul Golescu (Garni), devenit Hanul Nirescher, apoi Pasajul comercial Nirescher, ca mai târziu, acesta să rămână

2. George Potra, *Bucureștii văzuți de călători străini (secolele XVI-XIX)*, Editura Academiei Române, București, 1992, p. 224.

3. Idem.

4. Idem.

5. Idem.

6. Col. Popescu-Lumină, *Bucureștii din trecut și de astăzi*, Editura Ziarului „Universul”, București, 1935, p. 373.

7. Idem.

numai în posesia Janettei Nirescher, care cumpără partea surorii sale.

Hanul a fost legat de cele trei străzi: Calea Rahovei, Strada Nicolae din Prund și Strada Bibescu Vodă, adresa imobilului fiind însă doar pe Calea Rahovei, fie la numerele 3 și 5, fie la numerele 7 și 9.

Un document datat din 26 iunie 1890, arată că lui Osias Abramovici (probabil antreprenorul lucrării), i se înregistrează cererea nr. 30563, pentru a face „mici și parțiale reparațiuni de tencuieli” la proprietatea din Calea Rahovei nr. 7 și 9, precum și reparații minore la acoperiș⁸. Cererea are pe verso acordul inginerului M. Dobrescu, cu toate că Hanul Golescu, despre care este vorba, este supus retragerii, „însă starea lui este mulțumitoare”. Tot pe verso o altă autoritate, cere totuși, avându-se în vedere că este „mult supus retragerii”, „să se facă o descindere locală, conform art. 55, constatându-se mai întâi starea întregului imobil și în urmă se va aviza”⁹. Inginerul M. Dobrescu, în urma cercetării pe teren constată că ambele clădiri, deși vechi, au zidurile solide și nu prezintă nici cea mai mică fisură. În urma acestor constatări, lui Osias Abramovici i se eliberează autorizația nr. 172 din 1 august 1890, pentru reparații simple la cele două corpuri de case cu câte două caturi¹⁰.

Anul următor Osias Abramovici face o nouă cerere la Primărie înregistrată la 15 martie 1891 cu numărul 11086 „voind a face o mică și parțială reparațiune de tencuieli exterioare și interioare fără a mă atinge de corpul zidăriei la casele din Calea Rahovei, acum cu numerele 3 și 5, precum și a întoarce pe alocurea olanele pe unde pică, reparațiunea jgheburilor și coloratul fațadei”, pentru care cere autorizație de la Primărie¹¹. Pe verso actul are specificat, de către M. Dobrescu, faptul că o cerere asemănătoare a mai fost făcută și anul trecut, când au fost aprobate doar reparații de tencuială. De asemenea se scria: „casa cu nr. 3 și 5 este Hanul numit „Golescu” care e foarte mult supus retragerii, însă starea lui e mulțumitoare” așa încât se va da voie de reparațiuni ușoare” iar „poliția trebuia să supravegheze să nu iasă din autorizație”¹².

La 20 martie 1891, Osias Abramovici primește autorizația nr. 42, pentru a repara „simplu”, „cele două corpuri de casă reparând și tencuiala p-alocurea fără a întrebuița zidărie, să cârpească jgheburile și burlanele iarăși pe alocurea, să întoarcă pe alocurea olana existentă fără a trece 2/20 părți a învelitoarei totale nici a întrebuița metal; vopsit interior și exterior”¹³. Se specifică faptul că nu se va face nici o altă lucrare decât cea permisă în autorizație la cele două case care au, fiecare, două caturi. Apare apoi semnătura inginerului secțiunii, M. Dobrescu.

8. S.M.B.A.N., Fond P.M.B. Serviciul Tehnic, Dosar 52/1890, f. 244.

9. Idem.

10. Idem, f. 245.

11. Idem, Dosar 51/1891, f. 122.

12. Idem.

13. Idem, f. 123.

De acum, însă, pentru vechiul han Golescu încep problemele. Imperativ se cere, de către șeful serviciului locuințelor insalubre, D. Roco, dărâmarea hanului. Acesta înaintează Directorului Serviciului Sanitar chestionarul imobilului din Calea Rahovei 3 și 5, zis Hanul Golescu, proprietate a Janettei Nirescher, rugând a fi supuse Consiliului de Igienă măsurile propuse, pentru a primi avizul. Documentul are ștampila Direcției sanitare a comunei București nr. 112, din 23 iulie 1893¹⁴.

Consiliul de igienă aprobă în unanimitate măsurile propuse de Comisia de Salubritate și roagă pe Primar a aproba și ordona evacuarea lor conform legii sanitare ce privește evacuarea etajului de jos, rămânând ca dărâmarea întregii clădiri să se facă după forme legale. Este scrisă și o adresă către Poliția Comunală pentru a executa ordonanța de evacuare a tuturor "prăvălierilor" din Hanul Golescu, Calea Rahovei 3 și 5, precum și a 15 magazii din curte, care erau locuite. Sunt alăturate și somațiile adresate chiriașilor, precum și suplicele prin care se respingeau cererile de amânare. Se face cunoscut și faptul că Ministerul de Interne, prin adresa nr. 17062, din 13 august 1893 a confirmat ordonanța de evacuare și a respins apelul doamnei Nirescher. Altă mențiune pe verso arată că măsurile de evacuare au fost aduse la îndeplinire încă din luna trecută și imobilul a început a fi dărâmat¹⁵.

Hanul era compus din două corpuri de clădire, fiecare cu două etaje și având două curți separate. Avea 183 de încăperi în total, din care 31 de prăvălii, 119 camere de locuit și 33 de magazii (din care 15 locuite). Încăperile de la parter, unde de regulă erau prăvăliile, erau mai toate umede, fiind sub nivelul străzii. Existau 12 cabine și două haznale mari în interiorul clădirii. Curtea la nivelul străzii era pavată cu bolovani. Clădirea nu avea apă curentă „deși este mare aglomerație de locatari” și nici puț în curte. Pe stradă este canal public și canalizare de apă. „Această construcție foarte veche compusă din două curți, e făcută după unul din vechile planuri de cazărmi, foarte defectuoasă prin faptul că ventilația curții se face foarte necomplet, și prin urmare și aerul tuturor camerelor ce dau cu ferestrele și ușile în curte este vicios, la care se mai adaugă și reaua întreținere a curții”¹⁶.

Janetta Nirescher s-a împotrivit cu toată forța evacuării și dărâmării hanului, făcând apel și la justiție care, în primă fază, i-a dat câștig de cauză.

În acest sens, ministrul Catargi a cerut Primarului General să-i înainteze și lui lucrările Consiliului Local de Igienă Publică din ședința de la 24 iulie, cu explicațiile necesare asupra motivelor care l-au îndemnat pe acesta să aprobe avizul Consiliului de Igienă de la Ministerul de Interne, Direcțiunea generală a Serviciului Sanitar, cu nr. 15269. În replică i se trimite acestuia copia chestionarului referitor la imobilul de

14. Idem, Dosar 158/1893, f. 1.

15. Idem.

16. Idem, f. 2.

pe Calea Rahovei 3 și 5 și avizul Consiliului local de Igienă. Astfel se arată că Hanul Goleescu este unul din imobilele cele mai mari din capital, care are 600 de suflete ca locatari și este cunoscut ca unul din cele mai insalubre, constituind un focar de infecție permanentă, vătămător atât pentru cei ce trăiau acolo, cât și pentru vecini.

Imobilul fusese inspectat deja în urmă cu un an de o Comisie de Salubritate care propusese evacuarea de urgență, ca măsură preventivă, aprobată de Consiliul de Igienă al Capitalei. Dreptul de evacuare îl avea însă Primarul General. Totuși, Janetta Nirescher a refuzat să se supună ordonaței Primăriei, făcând contestație înaintea tribunalului de Ilfov, și cerând anularea acestei ordonanțe. Tribunalul i-a dat câștig de cauză fără a ține cont de evidențe. În acest caz, era nevoie de măsuri excepționale luate în împrejurări excepționale, „când suntem grav amenințați de epidemia holerică”¹⁷. S-a dat dispoziție de a face inspecții noi, de a face acte noi sub imperiul noii legi sanitare. A fost avută în vedere starea de desăvârșită insalubritate, aglomerația de locatari, precum și starea de umezeală a imobilului. Ținând seama de împrejurările grave prin care se trece, s-a insistat asupra faptului că imobilul insalubru constituia un focar de infecție periculos, situat într-un cartier populat, în apropiere de azilul Domnița Bălașa și Spitalul Brâncovenesc.

În urma acestor evidențe, Ministerul de Interne a aprobat decizia Primăriei bazată pe constatările Comisiei de Salubritate și a Consiliului de Igienă Publică a Capitalei. La aflarea veștii că hanul urmează a fi dărâmat au început să curgă cererile comercianților din han care solicitau Primăriei să mai poată rămâne până la Sfântul Dumitru, pentru a-și găsi în alte părți locuri unde să se mute. Decizia a fost însă fermă. Evacuarea urma să se facă de urgență în zece zile.

Cu toate că Janetta Nirescher spunea că a luat la cunoștință faptul că i se vrea exproprierea imobilului și a declarat că nu e mulțumită de evaluare, cerând să se trimită în judecată, ea a acceptat până la urmă oferta Primăriei pentru a primi suma de 40.000 lei despăgubire pentru teren și clădire. Suprafața expropiată a fost de 417 m.p. și 51 cm. plus retragerea legală, Janetta Nirescher vânzând astfel o parte din teren Primăriei¹⁸.

La 27 mai 1894, Janettei Nirescher i se înregistrează o cerere la Primărie, cu numărul 22.778, în care solicită să construiască, pe proprietățile ei din Calea Rahovei nr. 3 și 5, două corpuri de clădire separate între ele printr-o stradă cu lungimea de 8 metri. Din planul prezentat se arată că există un loc suficient de comunicare între Strada Sfântul Nicolae din Prund, de o parte, și Strada Bibescu Vodă, pe de altă parte. Janetta scrie că „pentru ambele aceste strade pe care voiesc să le pavez, să le canalizez și să le luminez în condițiile cerute de primărie” se cere autorizația de a se

17. Idem, f. 78.

18. Idem, Dosar 148/1893, f. 13.

aproba planul de ansamblu prezentat¹⁹. De asemenea, menționează că, deocamdată, nu construiește decât un singur corp și anume, cel de la nr. 5 din Calea Rahovei. Lângă cerere a anexat toate planurile de detaliu ale acestui corp de clădire²⁰.

Janettei Nirescher i se dă autorizația de construcție cu nr.139, la 14 aprilie 1894, având de plătit taxa de 2042,40 lei, pentru „case de locuit, de zidărie masivă lucrate din mortar, de nou învelite în metal conform regulamentului și planurile primite și aprobate și cu obligația de a face grilaj și porți de fier pentru împrejmuirea curții. Clădirea se va executa cu fațada pe alinierea și la colțul stradelor Rahova și Bibescu Vodă”²¹.

Un an mai târziu, în 1895, Janetta Nirescher face din nou cerere la Primărie pentru a i se aproba a construi o casă de locuințe pe Calea Rahovei numărul 3, identică cu cea de la numărul 5. Pe verso, i se dă permisiunea, în condițiile autorizației eliberate anul trecut²². În scurt timp, i se eliberează autorizația nr. 93 din 30 mai 1895 pentru o clădire de zid masiv, lucrată cu mortar de var, cu calcan și întocmai cu planurile prezentate și aprobate cu modificările incluse. Fațada urma să fie pe alinierea celor două străzi: Calea Rahova și Strada Sfântul Nicolae din Prund²³.

Pasajul comercial Nirescher a fost ridicat astfel și la nr 5 și la numărul 3, fiindând până în anul 1984, când a fost demolat.

Bibliografie

- S.M.B.A.N., Fond P.M.B. Serviciul Tehnic.
- George Potra, *Istoricul hanurilor bucureștene*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
- George Potra, *Bucureștii văzuți de călători străini (secolele XVI-XIX)*, Editura Academiei Române, București, 1992.
- Col. Popescu-Lumină, *Bucureștii din trecut și de astăzi*, Editura Ziarului „Universul”, București, 1935, p. 373.
- Harta maiorului Dimitrie Pappasoglu, 1871.
- Planul Orașului București, 1895-1899, scara 1:10.000, secțiunea XV.
- Noul plan al Orașului București, Căpitan C. If. Pântea, scara 1:10.000.
- Planul Orașului București, 1911, scara 1:10.000, secțiunea XV.

¹⁹. Idem, Dosar 820/1894, f. 1.

²⁰. Idem.

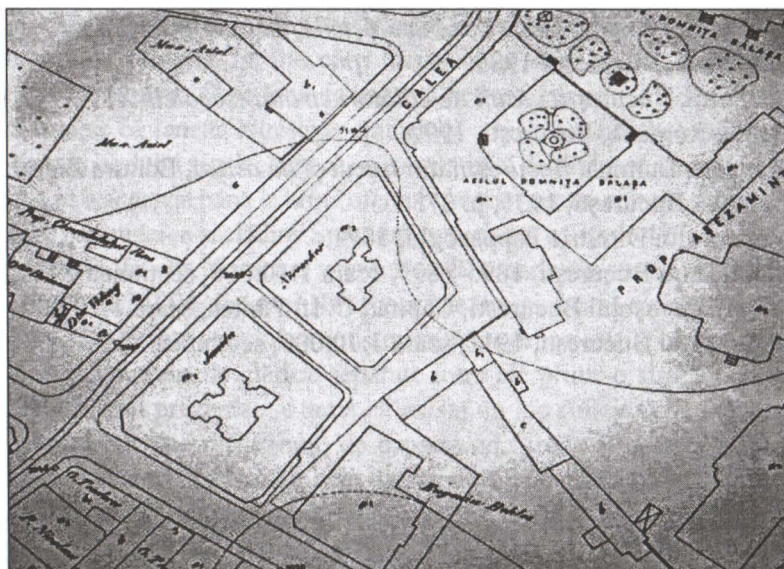
²¹. Idem, f. 2.

²². Idem, Dosar 1025/1895, f. 1.

²³. Idem, f. 2.

**Proprietatea Janettei Nirescher (Pasajul Nirescher), Calea Rahovei 3-5.
Planul orașului București 1895-1899**

**Proprietatea Janettei Nirescher (Pasajul Nirescher), Calea Rahovei 3-5.
Planul orașului București 1911.**

SUMMARY

The Golescu inn was one of the important commercial nuclei in Bucharest, part of an area that underwent changes, in time. It was built by the beginnings of the 19th century, due to the great Ban Radu Golescu (1746-1818). The paper presents the series of events that lead to the change of owners, demolition and the bulding of the Nirescher properties and passage, in the area involving the Calea Rahovei, Sf. Nicolae din Prund and Bibescu Voda streets. The Nirescher passage was demolished in 1984.